

Γιώργος Τσιάκαλος

Η πανεπιστημιακή κοινότητα, οι μετεγγραφές και τα δίδακτρα

Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Κυριακάτικη Αυγή*, στις 20 Φεβρουαρίου 2005

Οι πυλώνες της κοινωνίας

Τις τελευταίες τρεις εβδομάδες ο τηλεοπτικότερος νομάρχης της χώρας, αυτός, δηλαδή, της Θεσσαλονίκης, τριγυρίζει από κανάλι σε κανάλι για να θρηνήσει την κρίση αξιών και να υπενθυμίσει στο Πανελλήνιο ότι από τους τρεις πυλώνες της ελληνικής κοινωνίας, που κατά την άποψή του είναι «η δικαιοσύνη, η εκκλησία και οι ένοπλες δυνάμεις», οι δύο δέχονται τις επιθέσεις των «άθεων και κουλτουριάρηδων». Βαθύς, δήθεν, γνώστης της ιστορίας προσφεύγει σε εύκολα κατανοητούς παραλληλισμούς προειδοποιώντας για τις «κερκόπορτες» που μπορεί ν' ανοίξουν και να οδηγήσουν στην άλωση της, δικής του, βασιλεύουσας. Στις «δύσκολες αυτές στιγμές του έθνους» το κύριο μέλημά του φαίνεται να είναι η διάδοση και η επιβολή της άποψης ότι τέτοια φαινόμενα διαφθοράς και διαπλοκής, όπως αυτά που απασχολούν την κοινή γνώμη τον τελευταίο καιρό, αποτελούν ενδημικό φαινόμενο σε όλους τους άλλους σημαντικούς θεσμούς της κοινωνίας και της Πολιτείας, ενώ, αντίθετα, αποτελούν εξαίρεση στους θεσμούς που βρίσκονται τώρα στο προσκήνιο.

Σε άλλες εποχές το περιεχόμενο των παρεμβάσεών του θα μπορούσε να θεωρηθεί έκκληση προς τον «αλώβητο» τρίτο πυλώνα, δηλαδή στις ένοπλες δυνάμεις, να εμφανιστούν στις επάλξεις και ν' αναλάβουν δράση. Σήμερα κατανοούνται ως μια ακόμη ψηφίδα στο μωσαϊκό απαξίωσης των πολιτικών και κοινωνικών θεσμών που συμβάλει στην ανάδειξη και ισχυροποίηση των πολιτικών της λαϊκιστικής δεξιάς ή και της ακροδεξιάς, όπου και όταν δεν υπάρχει ισχυρό ανάχωμα. Πολλοί έχουν την εντύπωση ότι ειδικά στη Θεσσαλονίκη τα αναχώματα αυτά ισοπεδώθηκαν τόσο, ώστε ο κύριος νομάρχης μπορεί πια με άνεση να χαρακτηρίζει περιφρονητικά τους αντιπάλους του «μοναχικούς καβαλάρηδες» - χωρίς, δυστυχώς, να του υπενθυμίζει κανείς ότι ο ίδιος με αυτόν τον τρόπο αυτοπροσδιορίζεται ως υπερασπιστής της ανομίας, αφού οι αντίπαλοι του «μοναχικού καβαλάρη» Λούκυ Λουκ ήταν οι διαβόητοι ληστές Ντάλτον. Συνεπώς, με τους χαρακτηρισμούς του ο κύριος νομάρχης περιπαίζει και ειρωνεύεται - άθελά του;- την εμμονή κάποιων να μην επιτρέπουν τη μετατροπή της κοινωνίας σε «άγρια Δύση». Εμμονή που πολύ συχνά

έχει πράγματι ως τίμημα μια φοβερή και σχεδόν αβάσταχτη μοναξιά. Σε όλους τους χώρους. Ακόμη και μέσα στην Αριστερά.

Στη Θεσσαλονίκη για πολλά χρόνια, και ιδιαίτερα στις δύσκολες εποχές της δράσης των παρακρατικών οργανώσεων, ένα αποφασιστικό ανάχωμα στις αντιδημοκρατικές επιθέσεις αποτελούσε το Πανεπιστήμιο, δηλαδή η πανεπιστημιακή κοινότητα. Σήμερα, όμως, στη συνείδηση του κόσμου, όχι μόνο της Θεσσαλονίκης, το Πανεπιστήμιο δεν φαίνεται να κατέχει την ίδια θέση και να παίζει τον ίδιο ρόλο. Γι' αυτό, το ερώτημα που γεννιέται σε όσους και όσες έχουν σχετικές ανησυχίες, είναι: γιατί όταν οι απλοί άνθρωποι αναζητούν σήμερα σημεία αναφοράς και προσανατολισμού δεν προσβλέπουν πια στην πανεπιστημιακή κοινότητα, ως τον δικό τους πυλώνα;

Θεωρώ ότι για την απάντηση του ερωτήματος αυτού δεν χρειάζονται ειδικές κοινωνιολογικές γνώσεις. Αρκεί μια μικρή περιήγηση στα αυτονόητα, που επικρατούν ή τείνουν να επικρατήσουν σήμερα στο πανεπιστήμιο και αφορούν άμεσα τους απλούς ανθρώπους. Ενδεικτική θεωρώ στο πλαίσιο αυτό την αντιμετώπιση του θέματος των μετεγγραφών και του θέματος της καταβολής διδάκτρων στα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών.

Μετεγγραφές: τα όρια της αλληλεγγύης

Κάθε χρόνο ερχόμαστε αντιμέτωποι με την απελπισία χιλιάδων ανθρώπων που όταν ζητούν μετεγγραφή δηλώνοντας ότι δεν είναι σε θέση να χρηματοδοτήσουν τις σπουδές των παιδιών τους μακριά από το σπίτι, αντιμετωπίζονται από το σύνολο σχεδόν της πανεπιστημιακής κοινότητας είτε με δυσπιστία είτε με αδιαφορία είτε με μία «διάλεξη» για τις δυσκολίες που έχουν τα κεντρικά πανεπιστήμια να διατηρήσουν υψηλό επίπεδο σπουδών σε συνθήκες «μαζικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης». Υπενθυμίζω ότι από την εποχή του κ. Σουφλιά ως υπουργού Παιδείας η μετεγγραφή φοιτητών σ' ένα τμήμα επιτρέπεται μόνο σε ποσοστό 8% των εισαχθέντων με τις πανελλαδικές εξετάσεις στο ίδιο τμήμα. Δηλαδή για την μετεγγραφή δεν αρκεί να αποδείξει κανείς ότι ανταποκρίνεται στα κριτήρια του νόμου και πράγματι αδυνατεί να σπουδάσει στον τόπο που πέρασε –Αναγκαία προϋπόθεση για να γίνει δεκτή η αίτησή του είναι να μην υπάρχουν πολλοί άλλοι που έχουν το ίδιο πρόβλημα. Αν όμως υπάρχουν, τότε πολλοί απ' αυτούς δεν θα πάρουν μετεγγραφή, κι ως σημαίνει αυτό παραίτηση από τις σπουδές ή διολίσθηση ολόκληρης της οικογένειας στην απόλυτη φτώχεια. Με απλά λόγια, οι φτωχοί και οι

αδύναμοι μπορεί να αποδεικνύουν, όπως ζητάει ο νόμος, τη φτώχεια και την αδυναμία τους -καλούνται, όμως, να πληρώσουν αυτοί για τη μεγάλη έκταση της φτώχειας και την απόλυτη έλλειψη υποστηρικτικών υποδομών για τους αδύναμους.

Έτσι σε μια χώρα χωρίς γενικευμένο σύστημα υποτροφιών, στην οποία

- τουλάχιστον επτά στους δέκα ανθρώπους κατοικούν στην περιοχές που καλύπτουν τα Πανεπιστήμια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, και
- το ποσοστό της επίσημα καταγραμμένης απόλυτης φτώχειας αγγίζει το 23%,

θεωρείται «περίεργο» και αντιμετωπίζεται αρνητικά το γεγονός ότι τόσο πολλοί άνθρωποι δηλώνουν αδυναμία να σπουδάσουν μακριά από τις δύο μεγάλες πόλεις. Αντί, όπως θα ήταν λογικό, να θεωρείται απαράδεκτο το γεγονός ότι με νόμο μπαίνει ανώτατο όριο στις μετεγγραφές κατά πολύ χαμηλότερο του αναμενόμενου ποσοστού των φοιτητών που θα έχουν ανάγκη μετεγγραφής ή γενναίας οικονομικής υποστήριξης.

Η αντιμετώπιση αυτή αναδεικνύει μια πικρή αλήθεια: ότι για πολλούς, ακόμη και για ανθρώπους που ανήκουν στην Αριστερά, η κοινωνική δικαιοσύνη και η αλληλεγγύη με τους φτωχούς σταματάει εκεί που, φαίνεται ότι, αρχίζει η οικονομική ανάπτυξη (της περιφέρειας) και η βελτίωση των συνθηκών εργασίας των πανεπιστημιακών (με την συνακόλουθη, πραγματική ή υποθετική, αναβάθμιση της ποιότητας των σπουδών) στα κεντρικά πανεπιστήμια. Πόσοι, όμως, αντιλαμβάνονται ή πόσοι ενδιαφέρονται να αντιληφθούν ότι κάθε απόρριψη μιας αναγκαίας μετεγγραφής μεγεθύνει τη δυσπιστία απέναντι στην πανεπιστημιακή κοινότητα και πολλαπλασιάζει το ακροατήριο όσων ισχυρίζονται ότι είναι βαθιά η διαφθορά όλων των θεσμών και ότι είναι απόλυτη η αδιαφορία των «κουλτουριάρηδων» για τον πόνο και τα προβλήματα των απλών ανθρώπων; Φοβούμαι ότι είναι ελάχιστοι αυτοί που το αντιλαμβάνονται, και με την έννοια αυτή, ίσως δίκαια αποκαλούνται «μοναχικοί καβαλάρηδες».

Το δικό μου ερώτημα, όπως και άλλων που ενώ δεν φοβούνται το συγκεκριμένο είδος μοναξιάς αναγνωρίζουν την ιδιαίτερη σημασία της συλλογικής δράσης, είναι απλό: η Αριστερά, που αποφάσισε να επαναπατριστεί στον κόσμο των φτωχών, γνωρίζει από ποια πλευρά βρίσκεται στο πρόβλημα αυτό, ποια τα κριτήρια με τα οποία αποφάσισε, ποιος την οδήγησε εκεί, και ποιες οι επιπτώσεις της απόφασής της

για την κοινωνία και για την ίδια; Η αναζήτηση της σωστής απάντησης στο ερώτημα, ίσως της προσφέρει ένα μέρος του ναύλου για το ταξίδι του επαναπατρισμού.

Δίδακτρα: η εξαργύρωση μιας επιταγής

Από τον προηγούμενο Απρίλιο υπάρχει μια σύγκρουση στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης –που βγήκε αρκετές φορές στο φως της τοπικής δημοσιότητας- σχετικά με την έγκριση μεταπτυχιακών προγραμμάτων, τα οποία για τη λειτουργία τους προβλέπουν την καταβολή διδασκτρών. Δεν κρύβω ότι πολλοί στο πανεπιστήμιό μας συνδέουν με το πρόσωπό μου την «απαράδεκτη», όπως εκείνοι θεωρούν, παρεμπόδιση της έγκρισης αυτών των προγραμμάτων από τη Σύγκλητο (η οποία από το νόμο έχει την ευθύνη για την τελική έγκριση ή απόρριψη) και ισχυρίζονται ότι υπονομεύει, τάχα, «τη δυνατότητα διατήρησης υψηλού επιπέδου μεταπτυχιακών σπουδών».

Το ζήτημα εμφανίστηκε με τη λήξη της χρηματοδότησης των μεταπτυχιακών προγραμμάτων από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ. Υπενθυμίζω ότι στα τέλη της δεκαετίας του 1990 προσφέρθηκαν άφθονα χρήματα για την ίδρυση μεταπτυχιακών προγραμμάτων με δεδομένη την ημερομηνία λήξης των σχετικών χρηματοδοτήσεων. Με την υποβολή της αίτησής τους, τα τμήματα καλούνταν να δηλώσουν τον τρόπο με τον οποίο μετά το πέρας της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης θα εξασφαλιζόταν η οικονομική «βιωσιμότητα» του προγράμματος. Η «πολιτικά ορθή» απάντηση που άναβε το πράσινο φως για την ασυνήθιστα πλούσια πρώτη χρηματοδότηση ήταν ότι η βιωσιμότητα θα εξασφαλιζόταν με χορηγίες, δίδακτρα και πώληση προϊόντων. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ. –το τμήμα, δηλαδή, στο οποίο διδάσκει ο ίδιος- όπου στο προεδρικό διάταγμα ίδρυσης του μεταπτυχιακού προγράμματος αναφερόταν σχετικά –χωρίς προηγούμενη έγκριση από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος- ως «πηγές χρηματοδότησης» η «ανάληψη ερευνητικών προγραμμάτων», η «διάθεση του παραγόμενου διδακτικού υλικού» και η «καταβολή διδασκτρών από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές» (φυσικά «με γνώμη της Γενικής Συνέλευσης Ειδικής Σύθεσης του Τμήματος και απόφαση της Συγκλήτου», αφού προβλέπεται από τον νόμο). Σε άλλα τμήματα, μάλιστα, η καταβολή διδασκτρών μετά τη λήξη της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης θεωρούνταν από την αρχή δεδομένη.

Κανείς δεν αμφισβήτησε σοβαρά, ότι οι παραπάνω διαβεβαιώσεις ισοδυναμούσαν με δήλωση υποταγής της πανεπιστημιακής κοινότητας –πιο σωστά: όσων

συμμετείχαν σ' αυτές- στις πιο ακραίες μορφές νεοφιλελεύθερης πολιτικής για τα πανεπιστήμια. Σ' αυτούς συγκαταλέγω και όσους ισχυρίζονταν τότε ότι η δήλωση υποταγής αποτελούσε «μαγκιά απέναντι στον Αρσένη, αφού η Γενική Συνέλευση αργότερα έχει τη δυνατότητα να μην εγκρίνει την καταβολή διδάκτρων, ενώ εμείς θα έχουμε πάρει τα χρήματα». Η αλήθεια είναι ότι η υποταγή εξαργυρώθηκε με μια επιταγή, την οποία καλούνται σήμερα να πληρώσουν όχι μόνον οι φοιτητές και οι φοιτήτριες, αλλά ολόκληρη η ελληνική κοινωνία, καθώς η δήλωση υποταγής αποτελούσε νομιμοποίηση της επιστροφής των διδάκτρων στην εκπαίδευση.

Πρόκειται για βαθιά ρήξη με το δημοκρατικό παρελθόν της πανεπιστημιακής κοινότητας, που πάντα συνδεόταν αναπόσπαστα με το αίτημα για δωρεάν Παιδεία. Είναι τραγικό να βλέπει κανείς σήμερα τους ανθρώπους που επωφελήθηκαν τα μέγιστα από εκείνους τους αγώνες κι έφτασαν, παρά την ταπεινή τους καταγωγή, στη θέση του πανεπιστημιακού καθηγητή, να υπονομεύουν με διάφορους τρόπους και να αφανίζουν τα επιτεύγματα των κοινωνικών αγώνων του παρελθόντος. Καμιά φορά πιστεύοντας ότι έτσι πράγματι υπηρετούν το πανεπιστήμιο και την κοινωνία, αλλά πολύ συχνότερα με πλήρη επίγνωση της ιδιοτέλειάς τους.

Το δικό μου ερώτημα κι' εδώ είναι πολύ απλό: η δικιά μας Αριστερά, που μέχρι τώρα με την απουσία της μετατρέπει κάποιους και κάποιες από εμάς σε «μοναχικούς καβαλάρηδες», γνωρίζει από ποια πλευρά βρίσκεται, με ποιους ταυτίζεται, από ποιους εκπροσωπείται και ποιες είναι οι επιπτώσεις των σχετικών αποφάσεών της για την κοινωνία και για την ίδια; Η αναζήτηση της σωστής απάντησης στο ερώτημα, ίσως της χαρίσει άλλο ένα μέρος του ναύλου για το ταξίδι του επαναπατρισμού στον κόσμο των φτωχών. Απ' όπου πρέπει να εξοβελιστούν για πάντα οι εκπρόσωποι της «άγριας Δύσης».